

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Радослава Янкулова, доцент по Конституционно право в Юридическия факултет на ПУ „П. Хилендарски“, член на научното жури

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научна област: 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление: 3.6. „Право“, докторска програма „Конституционно право“

Автор: Филип Роберт Самуилов, докторант в департамент „Право“, Нов български университет.

Тема на дисертационния труд: „Защита на основните права на ЛГБТИ хората в конституционната рамка на България“

Научен ръководител: доц. д-р Деяна Марчева

Уважаеми членове на научното жури,

Със Заповед №3-РК-220 от 19.06.2026 г. на Ректора на Нов български университет съм назначена за член на научното жури и в срок представям на Вашето внимание настоящото становище по дисертационния труд.

I. Общо описание на представения дисертационен труд

Дисертацията е с общ обем от 292 страници структурирани в увод, три части, шест глави и заключение. Библиографският апарат обхваща общо 384 източника, предимно англезични (295), допълнени от литература на български (75), немски (11) и други езици. Докторантът е изпълнил минималните национални изисквания по чл. 26 от Закона за развитието на академичния състав в Република България за област на висше образование: 3. „Социални, стопански и правни науки“; професионално направление: 3.6. „Право“.

Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертацията и приносите ѝ са коректно посочени в него.

Езикът на автора е юридически прецизен, ясен и логически издържан, което спомага за възприемането на труда от широк кръг читатели.

Актуалността и дисертабилността на труда са безспорни, тъй като темата е малко разработвана в българската конституционноправна книжнина. Поради това и авторът си поставя за цел да запълни тази празнина в правните изследвания. Това първо по рода си изследване се появява в контекст, който подкрепя напълно социалната и правната му значимост и който е свързан с потребността от привеждане на националната уредба и практиката по нейното прилагане в съзвучие с поети от страната международни задължения в областта на пълноценната реализация на правата на ЛГБТИ хората. Поантата в изложението, която пронизва всяка структурно обособена част от дисертацията, е констатираният дисонанс между универсално гарантирани ценности като равенство и неприкосновеност на човешкото достойнство и тяхната проекция във фактическото, което отвежда до юридическа „невидимост“ на ЛГБТИ хората и

изпразва от конкретно съдържание принципи от конституционен порядък. Авторът не се задоволява единствено да идентифицира тези отрицателни явления, но изследва също техния генезис и задава посока за възможното им преодоляване.

Методологията на изложението не се изчерпва с класически нормативен анализ на позитивноправната уредба с прилагане на познатите ни методи на тълкуване – исторически, сравнителноправен, езиков, а включва използването на социологически похвати, което е неизбежно с оглед темата на дисертацията и само я обогатява. Постигане на автора е и аналитично представената богата практика на национални и наднационални конституционни юрисдикции.

По-конкретно качествата на труда могат да се очертаят както следва:

В структурно отношение част първа от дисертацията, озаглавена „Теоретична и историческа рамка“, се състои от две глави, всяка от които е допълнително систематизирана. В глава първа авторът успешно постига формулираната цел да изгради концептуална конструкция, върху която да разположи последващия правно-догматичен анализ. Отправна точка в тази част от изложението е деконструктивният прочит на правния език, с който си служи законодателят. Избраният методологически подход позволява да се открият порелефно контурите на имплицитно заложените в позитивноправния ред „дълбоко въздействащи йерархии“, които впоследствие се претворяват в процеса на правоприлагане и създават благоприятна нормативна среда за социално изключване на ЛГБТИК+ хората. В хода на тази част от изложението авторът разкриват няколко нива на йерархизация. Сред тях е повдигната на конституционно ниво легална дефиниция за брак, за която се поддържа, че функционира като „мощен преформативен акт“, който утвърждава разбирането за хетеросексуалния съюз като единствената легитимна форма и отвежда до изтласкване в орбитата на „правно отсъствие и невидимост на алтернативните семейни модели“. Очертанията на следващия пласт на йерархизация според автора опират до самия фундамент на правната система, а именно фигурата на правния субект, разположена между „универсалното“ и „специфичното“. Изяснява се, че конструирането на абстрактния „универсален“ субект често прикрива негласната норма на хетеросексуалния, цисджендър гражданин. Позицията на автора е, че разглежданото ниво на йерархизация има за последица преформулиране на легитимните правозащитни искания на ЛГБТИК+ хората от въпрос за универсално равенство във въпрос за предоставяне на „специфична привилегия“. Приносен аспект в тази част от дисертацията е прокараното органично сечение между деконструкцията и куйър теорията, което позволява да се положат концептуалните, теоретични основи за последващия исторически и правно-догматичен анализ.

След изследване на преформативните механизми, изложението в глава първа логически прилива в понятийно изясняване на акронима „ЛГБТИ“. Като държи сметка за мобилизиращия му заряд, авторът отчита и неговите дефицити, свързани с използването на този акроним като събирателен образ за обозначаване на хетерогенна от гледна точка на техните правни претенции група от лица. Положение, което според него има за практическа последица свеждане на исканията за юридическо признаване на пола до хипотези на семейното право, което, от своя страна, създава предпоставки за отказ от правосъдие. Като контрапункт на констатирания недостатък, авторът въвежда четирите измерения

на международно утвърдената аналитична рамка SOGIESC - сексуална ориентация, джендър идентичност, джендър изразяване и полови характеристики, като анализира самостоятелно всяко едно от тях и насочва вниманието към интерпретативния потенциал на Принципите от Джокарта.

Глава втора, озаглавена „Исторически-правен генезис на статута на ЛГБТИ хората в България“, проследява развитието на правно-историческата рамка, свързана с темата на изследването. В обхвата на ретроспективния преглед попада нормативната уредба от следосвобожденския период, наказателната репресия в тоталитарната държава, както и приемането на действащата Конституция от 1991 г. Приносен аспект на тази част от изложението е, че позволява тезата на автора за „съвременното нормативно мълчание и конструиране на хетеросексуалния модел като единствено правно релевантен“ да бъде осмислена в контекста на историческия генезис и еволюция на констатираните явления.

Част втора от дисертацията съдържа сравнителноправен анализ, проведен, както по хоризонтала, така и по вертикала. В хода на хоризонталния сравнителен преглед, авторът откроява тенденция, при която конституционните юрисдикции на преобладаващата част от обхванатите държави посягат към техники на тълкуване, които правят възможно възприемането на нови виждания относно съдържанието на отделни конституционни норми, повлияни от развитието на правното мислене и от еволюираното възприемане относно правния статус на ЛГБТИ хората. В обхвата на вертикалния анализ са подбрани произнасяния на Европейския съд по правата на човека и на Съда на Европейския съюз с фундаментно значение за темата на изследването. Разполагането на тази част от дисертацията на широка казуистична основа, позволява на автора да направи обоснован извод, че „степената на защита не е исторически предопределена, а е резултат от съзнателен суверенен избор – дали националният правопорядък ще възприеме съдебния диалог и европейската интеграция, или ще се ограничи до съдебната съпротива и институционалната изолация“.

Поантата в третата част от дисертацията, озаглавена „Конституционноправен режим и практика в Република България“ е последователно разгърната теза, според която доминиращия в националната юриспруденция подход на оригиналистско тълкуване на приложимата уредба, създава несъгласуваност във вътрешноправната архитектура и поражда напрежение по оста с ценности от най-висш, конституционен порядък, както и с поети от страната международни задължения. Критичната позиция на автора към този подход се вписва в тенденцията, припозната от редица европейски конституционни юрисдикции, според която резултатът от оригиналистското тълкуване се ползва с правна релевантност, само доколкото се подкрепя от прилагането на други, познати на правната теория способности за тълкуване, сред които са систематичното и телеологично тълкуване.

Като слабост в изложението отчитам отсъствието на изследователско усилие да се проследи последната по време практика на българския Конституционен съд, в която принципите на върховенство на правото и на зачитане и защита на правата на човека и основните свободи са открити експлицитно като съставни елементи на конституционната идентичност. Поставянето на ударение върху този аспект от юриспруденцията би обогатило труда по посока разглеждане на поставения правен проблем от различен

аналитичен ъгъл и изграждане на теоретичен конструкт за преодоляване на следния системен парадокс в практиката на българските съдилища, а именно: позоваването на института на конституционна идентичност да отвежда до изпразване от съдържание на негови същностни, градивни компоненти.

В заключителната част на дисертационния труд подробно са обобщени основните резултати от изследването. Формулирани са и съответни предложения *de lege ferenda*.

II. Заключение:

Изложеното до тук, вкл. посочените конкретни приноси моменти, но и очертаното пространство за подобрене, обуславя положителната ми оценка за дисертационния труд „Защита на основните права на ЛГБТИ хората в конституционната рамка на България“. Докторантът е представил сериозно и задълбочено изследване. Маркираните научни и приноси резултати са свидетелство за задълбочените познания, аналитичната прецизност и способността за самостоятелна научноизследователска работа на докторанта Филип Самуилов.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав и на неговия Правилник. Затова предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователна и научна степен „доктор“ на Филип Роберт Самуилов, докторант в департамент „Право“ към Нов български университет.

Член на научното жури:

Доц. д-р Радослава Янкулова

Пловдив, 31.08.2026 г.